

การสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์

รศ.ดร.บุญชม ศรีสะอาด

วิทยานิพนธ์หรือปริญญาวิทยานิพนธ์ (Thesis or Dissertation) เป็นการศึกษาค้นคว้าของนิสิต นักศึกษาเพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาในระดับมหาบัณฑิตหรือดุษฎีบัณฑิตหรือทั้งสองระดับ โดยทั่วไปจะอยู่ในรูปของงานวิจัยภายใต้การดูแลให้คำปรึกษาของอาจารย์ผู้ควบคุมหรืออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาจะเลือกศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตนสนใจเรื่องที่มีความสำคัญตาม นโยบายของสถาบัน คณะ และภาควิชาที่รับผิดชอบผลิตบัณฑิตและตามความเชี่ยวชาญของอาจารย์ ที่ควบคุมวิทยานิพนธ์ การศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอกให้ความสำคัญ แก่วิทยานิพนธ์มาก หลักสูตรระดับปริญญาโทหรือปริญญาเอกบางหลักสูตรไม่มีการเรียนเป็นรายวิชาแต่จะมีการทำ วิทยานิพนธ์เพียงอย่างเดียวซึ่งถึงการเห็นความสำคัญของวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษา หลายคน ได้ให้ข้อมูลสะท้อนกลับว่าความรู้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการทำวิทยานิพนธ์มี ประโยชน์ต่อการนำไปปฏิบัติหน้าที่มาก เป็นประโยชน์ยิ่งกว่าที่ได้รับจากการเรียนในรายวิชาต่าง ๆ

ในการทำวิทยานิพนธ์ นิสิตนักศึกษาต้องเสนอ (Defense) แก่โครงวิทยานิพนธ์และ หลังจากที่ได้รับอนุมัติแล้ว จะดำเนินการศึกษาค้นคว้าแล้วเขียนรายงานเสนอกรรมการควบคุม วิทยานิพนธ์พิจารณาให้คำแนะนำตรวจแก้ข้อบกพร่องต่าง ๆ จนเป็นที่พอใจจึงดำเนินการขอสอบ ปากเปล่าต่อไป มีข้อเสนอแนะข้อสังเกตเกี่ยวกับการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ ดังนี้

1. ในการเสนอเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ถ้านิสิตนักศึกษาได้เสนอเค้าโครงที่เหมาะสม ละเอียด ชัดเจน รอบคอบ รัดกุมในทุกส่วนแล้ว (โดยทั่วไปมักประกอบไปด้วยภูมิหลัง ความ เป็นมาของงานวิจัย ความมุ่งหมาย สมมติฐาน (ถ้ามี) ขอบเขต นิยามศัพท์เฉพาะ แนวคิดทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิธีดำเนิน การวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บ รวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ฯลฯ) ก็จะเป็นประโยชน์มาก เพราะเค้าโครง ดังกล่าวเป็นเงื่อนไขที่จะต้องปฏิบัติตามทำให้ผู้วิจัยมีความชัดเจน เป็นการป้องกันปัญหาต่าง ๆ ที่จะ ตามมา ถ้าเค้าโครงไม่ชัดเจนแล้ว เมื่อดำเนินการศึกษาค้นคว้าก็จะพบว่าปัญหาการตัดสินใจ อาจเกิดข้อขัดแย้ง อาจต้องมีการแก้ไขเพิ่มเติม ซึ่งจะก่อให้เกิดความยุ่งยากตามมามากมายส่งผลให้มี ปัญหาในการสอบปากเปล่า

2. นิสิตนักศึกษาจะต้องเตรียมพร้อมในการสอบปากเปล่าอย่างดีเยี่ยม โดยเตรียมการ นำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าให้กระชับ รัดกุม เข้าใจง่าย น่าสนใจ ด้วยความคล่องแคล่ว ถูกต้อง

แม่นยำ รวมทั้งเตรียมตอบคำถามต่าง ๆ ที่แสดงถึงการมีความรอบรู้ในเรื่องที่ทำวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้ต้องมีตัวรายงานวิทยานิพนธ์ที่มีความสมบูรณ์

จากประสบการณ์ที่ผ่านมาพบว่านิสิตนักศึกษาเตรียมตัวมายังไม่ดีพอ ตัวรายงานมีความบกพร่องหลายแห่ง การนำเสนอไม่น่าสนใจ บางคนนำเสนอโดยการอ่านจากเอกสารที่เตรียมมา การตอบคำถามบางครั้งไม่ตรงประเด็น หรือตอบไม่ได้ โดยเฉพาะในคำตอบที่เป็นการประเมินความรู้ความเข้าใจในวิธีการ หลักการ ทั้งนี้เนื่องจากขาดความรอบรู้อย่างแท้จริง เตรียมตัวมาน้อย นิสิตนักศึกษาคควรวางแผนและดำเนินการให้สามารถเขียนรายงานให้เสร็จสมบูรณ์โดยที่เหลื่อเวลาพอสมควรสำหรับเตรียมสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ เช่น มีเวลาเตรียมตัวก่อนสอบ 10 วัน เป็นต้น และควรซักซ้อมให้คล่อง โดยเฉพาะถ้าได้ซักซ้อมกับอาจารย์ผู้ควบคุมวิทยานิพนธ์จะช่วยให้ดีมาก

3. ด้านกรรมการสอบ กรรมการสอบโดยทั่วไปประกอบด้วยอาจารย์ผู้ควบคุมหรืออาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และกรรมการจากภายนอก กรรมการจากภายนอกอาจจะมีจำนวนเท่ากับกับอาจารย์ที่ปรึกษา น่าจะมีทั้งกรรมการที่เคยสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ และที่ไม่ได้เป็นกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ข้อดีของการแต่งตั้งอาจารย์ภายนอกที่มาจากกรรมการสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์ก็คือ จะได้ทราบถึงเงื่อนไข ข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้พิจารณา เมื่อครั้งสอบเค้าโครงวิทยานิพนธ์มีความเข้าใจในเรื่องและวิธีการของการศึกษาค้นคว้า ลดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ ส่วนกรรมการจากภายนอกที่ไม่ใช่กรรมการสอบเค้าโครงมีข้อดีคือ จะมีมุมมองที่อาจสะท้อนให้เห็นข้อความจริงบางประการ ซึ่งถ้าหากนำมาพิจารณาจะทำให้งานวิจัยนั้นสมบูรณ์ยิ่งขึ้น กรรมการจากภายนอกต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่นิสิตนักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ โดยอาจจะอยู่คนละสถาบันหรืออยู่ในหน่วยงานอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันการศึกษาหรืออาจจะมาจากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

4. โดยทั่วไปจะแบ่งการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ออกเป็นสองขั้นตอน

ขั้นตอนที่หนึ่ง จะให้นิสิตนักศึกษารายงานถึงการศึกษาค้นคว้าที่ได้ดำเนินการ อาจให้กล่าวเฉพาะประเด็นที่สำคัญ เช่น เหตุผลที่เลือกทำการศึกษาค้นคว้าในเรื่องนั้น วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผลการศึกษาค้นคว้า การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ ในขั้นตอนนี้ นิสิตนักศึกษาอาจนำเสนอโดยใช้สื่อต่าง ๆ เช่น แผ่นใส PowerPoint เป็นต้น การใช้สื่อต่าง ๆ จะช่วยให้รายงานได้ดีกว่า มีความน่าสนใจในการเตรียมสื่อผู้วิจัยได้มีโอกาสคิดวิธีนำเสนอได้สรุปเนื้อหาสาระที่สำคัญเพื่อนำเสนอช่วยในการจดจำสาระดังกล่าว นิสิตนักศึกษาต้องเตรียมแผนสำรองกรณีที่มีปัญหาที่อาจเกิดขึ้นโดยไม่สามารถควบคุมได้ เช่น ไฟฟ้าดับ เป็นต้น ข้อสำคัญคือ ต้องทำการซักซ้อมติดตั้งอุปกรณ์ต่าง ๆ ตรวจสอบการใช้งานจนมั่นใจ ก่อนถึงเวลาสอบปากเปล่า

ขั้นตอนที่สอง กรรมการสอบจะซักถามข้อสงสัย สอบถามเพื่อตรวจสอบความรู้ความเข้าใจของผู้ทำวิทยานิพนธ์ แม้กระทั่งการทักท้วงโต้แย้งในประเด็นต่าง ๆ ที่อาจเป็นข้อผิดพลาดของรายงานการวิจัยเพื่อให้มีการแก้ไขให้ถูกต้องต่อไป

5. การพิจารณาคุณภาพของรายงานวิทยานิพนธ์

พิจารณาในหลาย ๆ ประเด็น ดังนี้

5.1 ด้านคุณภาพโดยทั่วไป พิจารณาความถูกต้องเหมาะสมในส่วนต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการกำหนดจุดมุ่งหมาย ขอบเขตของงานวิจัย นิยามศัพท์เฉพาะสมมติฐาน (ถ้ามี) เอกสารที่เกี่ยวข้อง แนวคิดทฤษฎี วิธีดำเนินการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ การแปลผลการวิเคราะห์ การสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

จากการพิจารณามักพบข้อบกพร่องในหลายส่วนหลายที่ เช่น ขาดการให้นิยามในคำศัพท์เฉพาะที่สำคัญ ให้นิยามศัพท์เฉพาะไม่ชัดเจน การระบุกลุ่มตัวอย่างไม่ถูกต้อง การระบุตัวแปรที่ไม่ถูกต้อง ในส่วนของเอกสาร แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องยังขาดในสาระที่สำคัญ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องมีจำนวนน้อย และพบว่ามีเรื่องที่ไม่อยู่ในขอบข่ายที่เกี่ยวข้องหลาย ๆ เรื่อง ด้านกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเขียนไม่ชัดเจนว่าเลือกมาโดยวิธีใด ด้านเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยอธิบายไม่ชัดเจนถึงกระบวนการในการสร้างเครื่องมือพบบ่อย ๆ ว่ายังคงใช้ข้อความเนื้อหาสาระที่เขียนไว้ในเค้าโครงวิทยานิพนธ์ ซึ่งเป็นเนื้อหาที่บอกว่าจะทำอะไรบ้าง วิธีใด ฯลฯ ในรายงานการสอบปากเปล่าจะต้องบอกถึงว่าได้ทำอะไรบ้าง เช่น ในการทดลองใช้เครื่องมือได้ไปทดลองกับกลุ่มไหน จำนวนกี่คน ทดลองใช้เมื่อใด ผลการวิเคราะห์คุณภาพได้ค่าอำนาจจำแนกแต่ละข้อเท่าใดบ้าง ได้คิดไว้กี่ข้อ การวิเคราะห์ความเชื่อมั่นของเครื่องมือที่ประกอบด้วยข้อที่ได้คิดไว้ทั้งหมด นั้นได้ค่าความเชื่อมั่นเท่าใด การเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างใช้วิธีใด ไปเก็บในช่วงเวลาใด เป็นต้น ด้านการใช้สถิติ มักพบว่าเขียนสูตรสถิติผิด ด้านการรายงานผลการวิเคราะห์ข้อมูลบางครั้งพบว่า ผลการวิเคราะห์มีความขัดแย้งกันและวิเคราะห์ผิดพลาด และแปลความผลการวิเคราะห์ แปลความไม่รัดกุม เป็นต้น

5.2 ด้านความคงเส้นคงวาในการเขียน มักพบว่าขาดความคงเส้นคงวาในการเขียน ตัวอย่าง ได้แก่ การใช้ศัพท์ต่าง ๆ ใช้แตกต่างกัน เช่น บางที่ใช้ คำว่า ค่าเฉลี่ย บางที่ใช้คำว่า รายเฉลี่ย และบางที่ใช้คำว่า คะแนนเฉลี่ย เป็นต้น หรือการอ้างอิงชื่อผู้เขียน ในบางแห่งใช้ภาษาไทย บางแห่งใช้ภาษาอังกฤษ คำศัพท์ภาษาอังกฤษบางที่ขึ้นต้นคำด้วยอักษรตัวเล็ก แต่บางที่ขึ้นต้นคำด้วยตัวอักษรตัวใหญ่ เป็นต้น ผู้วิจัยต้องเขียนให้มีความคงเส้นคงวาตลอดทั้งเล่ม

5.3 ด้านความสัมพันธ์ระหว่างชื่อเรื่อง ความมุ่งหมาย ผลการศึกษา ผลการวิเคราะห์ข้อมูล จะตรวจสอบว่าผลการศึกษาได้ตอบความมุ่งหมายหรือไม่ ตรงกับชื่อเรื่องที่ศึกษา

ค้นคว้าเพียงใด บางครั้งพบว่านิสิตนักศึกษาเขียนผลการศึกษาที่ไม่สอดคล้องกับความมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

5.4 ด้านการอ้างอิง ตรวจสอบการอ้างอิงว่าได้อ้างอิงไว้นั้นถูกต้องหรือไม่และแหล่งอ้างอิงนั้นระบุในบรรณานุกรมหรือไม่ มักพบว่าการอ้างอิงที่ระบุไว้ในหลายแห่งไม่ปรากฏในบรรณานุกรม

5.5 ด้านบทคัดย่อ บทคัดย่อเป็นส่วนที่สรุปแก่นสาระที่สำคัญของการวิจัยมีสาระ 3 ส่วน คือ ความมุ่งหมาย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการศึกษาค้นคว้า โดยทั่วไปมีความยาวประมาณหนึ่งหน้า กรรมการสอบจะพิจารณาว่า ในบทคัดย่อนั้นได้กลั่นกรองเอาสาระที่เป็นแก่นสำคัญครบถ้วนหรือไม่ สรุปได้ถูกต้องสมบูรณ์หรือไม่ บางคนเขียนบทคัดย่อยาวเกินไป เช่น มีจำนวน 4 หน้า เป็นต้น บางคนเขียนสรุปไม่กระชับทำให้ต้องแก้ไขใหม่ ในส่วนที่เป็นสรุปผลการศึกษาค้นคว้าจะต้องตอบความมุ่งหมายหรือวัตถุประสงค์ของการวิจัย

การเขียนบทคัดย่อเป็นภาษาอังกฤษ ถ้านิสิตนักศึกษาเขียนเองมักไม่ถูกต้องเนื่องจากไม่มีประสบการณ์ โดยเฉพาะการใช้ภาษาในสาขาวิชานั้น ๆ บางคนจึงให้คนอื่นช่วยหรือจ้างแปล ซึ่งโดยทั่วไปจะดีขึ้นแต่ก็ยังบกพร่องอยู่ดี ผู้วิจัยควรศึกษาบทคัดย่อภาษาอังกฤษในเรื่องที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่าง ๆ เช่น จาก Dissertation Abstracts International หรือ Dissertation Abstracts Online เป็นต้น เมื่อได้ศึกษาหลาย ๆ เรื่องก็จะได้แนวทางในการเขียน

5.6 การอภิปรายผล ได้ยกเอาประเด็นที่สำคัญ ประเด็นที่น่าสนใจ ประเด็นที่มีปัญหา เช่น มีผลที่ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน มีผลที่ไม่เป็นตามที่คาดหวัง เป็นต้น ได้อภิปรายชี้เหตุผลที่เกิดผลดังกล่าวอย่างกว้างขวางหรือไม่ พบบ่อย ๆ ว่าไม่ได้อภิปรายอย่างแท้จริง แต่เป็นการสรุปอีกครั้งหนึ่งว่าวิจัยพบอะไรบ้าง

5.7 ด้านข้อเสนอแนะ ได้เสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้และเสนอแนะการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพิ่มเติมหรือต่อเนื่องการวิจัยที่ได้ทำไปแล้ว ซึ่งการเสนอแนะนั้นจะต้องโยงไปถึงผลการค้นพบจากการวิจัยด้วย ไม่ใช่เสนอแนะอย่างลอย ๆ ไม่ต้องวิจัยก็เสนอแนะได้

6. การพิจารณาผลการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ คณะกรรมการสอบปากเปล่าฯ จะพิจารณาร่วมกันว่าควรให้ผลการสอบระดับใด ระหว่าง ดีเยี่ยม (Excellent) ดี (Good) ผ่าน (Pass) ไม่ผ่าน (Fail) หรือให้ระดับผลการสอบในระบบอื่น ซึ่งจะพิจารณาประกอบกันทั้งด้านคุณภาพของตัวรายงานและความรอบรู้ ความสามารถในการทำวิจัย มักพบว่านิสิตนักศึกษาที่จัดทำตัวรายงานไม่ค่อยดีก็ขาดความรู้ในเรื่องที่ทำด้วย

7. คำถามในการสอบปากเปล่าวิทยานิพนธ์ที่น่าสนใจ ควรสอบถามนิสิตนักศึกษาที่ทำวิทยานิพนธ์โดยไม่คิดคะแนน มีดังนี้

- การทำวิทยานิพนธ์ เรื่องนี้ได้ประโยชน์ในด้านใดบ้าง หรือได้ประโยชน์หรือไม่
อย่างไร

- ขั้นตอนใดที่ยากที่สุด
- พบปัญหาอะไรที่สำคัญ
- มีความประทับใจเกี่ยวกับเรื่องใดบ้าง
- ได้แก่งคิดอะไรบ้างจากการศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้
- ถ้ามีผู้กล่าวว่าการวิจัยเรื่องนี้เชื่อถือไม่ได้ ท่านจะมีข้อปกป้องวิทยานิพนธ์เช่นไร
- เมื่อจบออกไปปฏิบัติงาน จะทำการวิจัยลักษณะนี้ อีกหรือไม่ วิจัยเรื่องอะไร